Pérez Fernández, José Manuel, *El marcu llegal del asturianu. Víes pal reconocimientu efectivu de los drechos llingüísticos / El marco legal del asturiano. Vías hacia el reconocimiento efectivo de los derechos lingüísticos,* Fundación Caveda y Nava, Oviedo, 2005.

Aquest llibre fa una aportació important a l'estudi del règim jurídic de l'asturià, que havia estat objecte de treballs ja antics o més parcials (vegeu-ne una versió més sintètica, del mateix autor, a: Alcaraz, M., Isabel, F. i Ochoa, J., *Vint anys de la Llei d'ús i ensenyament del valencià*, Bromera, 2005, p. 197-218). L'obra no respon només a una voluntat teòrica, sinó també politicopragmàtica, com s'assenyala en les primeres línies: «*L'oxetivu d'esti trabayu nun ye otru qu'esplorar les víes que permiten diseñar un modelu propio, un modelu asturianu, de cooficialidá de les llingües falaes nel territoriu del Principáu d'Asturies*». Aquesta necessitat pràctica neix de les indecisions polítiques i de la lentitud en la posada en marxa del procés de normalització lingüística de l'asturià, des que l'Estatut d'autonomia de l'any 1981 n'ordenés la protecció i la promoció. Així ho destaquen les presentacions del cap de l'Oficina de Política Lingüística del Principat d'Astúries i del president de la Fundació Caveda y Nava, que emmarquen el treball de l'autor —professor de dret administratiu a la Universidá d'Uviéu— en la finalitat més àmplia de contribuir a conformar una voluntat comuna a l'entorn de la llengua asturiana.

Publicat en doble versió, en asturià i en castellà, el llibre consta de sis capítols: el primer esbossa el marc sociolingüístic de l'asturià; el segon analitza el tractament constitucional i estatutari de la llengua asturiana; el tercer examina la incardinació de la llengua asturiana en l'Administració del Principat d'Astúries; en el quart s'examinen els principals aspectes del règim jurídic d'ús i promoció de l'asturià en la Llei 1/1998, de 23 de març, d'ús i promoció del bable/asturià; el cinquè se centra en el paper dels *conceyus* (municipis) en el procés de promoció i normalització de llengua; i, finalment, el darrer capítol conté els elements per a «*la formulación d'un modelu asturianu de reconocimiento efectivu de los drechos llingüísticos*». En total, 92 pàgines del text asturià (del qual s'extreuen les citacions) i 95 del castellà.

Són del tot pertinents per als fins de formulació d'un marc jurídic idoni les consideracions introductòries sobre la situació lingüística d'Astúries. La qüestió relativa a la identitat lingüística tracta de plantejar-se de forma simple: l'existència de tres llengües —el castellà, l'asturià i el gallec-asturià o *fala*— i de tres varietats de la llengua asturiana —l'*asturianu oriental*, l'*astu-*

rianu occidental i l'*asturianu central*. Amb tot, la complexitat de la situació lingüística i el consens inacabat sobre la qüestió —que s'haurà d'assolir amb la participació de les autoritats lingüístiques competents— es filtra en les ambigüitats de la legislació: així, quan es compara la identificació de les llengües presents en l'Estatut d'autonomia i en la Llei 1/1998 (pàg. 45), o també quan s'observa la indefinició del grau de protecció legal del gallec-asturià, que es declara «similar a l'asturià». A continuació, s'exposen les dades sociolingüístiques (comparades dels anys 1991 i 2002) contingudes en el II Estudi Sociolingüístic d'Astúries sobre les actituds lingüístiques dels asturians: entre d'altres, que el 60% es mostren partidaris d'una cooficialitat de l'asturià i que el 57% valoren negativament la manca d'un paper més actiu de les institucions en aquesta qüestió. Aquestes dades contrasten amb una situació d'ús social que és definida com a diglòssica. Finalment, es fa un repàs de la situació de l'asturià a l'ensenyament, l'àmbit formal en què té més presència.

Ja des d'una perspectiva jurídica, en el segon capítol del llibre es proposa una lectura oberta del marc constitucional (art. 3.3) i estatutari (art. 4 i 10 del text, reformat els anys 1991, 1994, 1999), que permet qualificar la solució aplicada a la llengua asturiana de «cooficialitat parcial». L'autor defineix aquest estatus com l'existència d'un reconeixement oficial, diferent de l'oficialitat en sentit estricte. La qüestió de la categorització jurídica de l'asturià continua centrant el debat lingüístic al Principat d'Astúries. En el capítol quart, l'autor constata críticament la reluctància i el temor de les forces polítiques asturianes a tot allò que pugui sonar a «oficialitat». Els conceptes de *llengua tradicional* o *autòctona*, emprats pel legislador, reflecteixen aquesta posició peculiar davant la llengua. A partir d'una comparació força extensa amb les declaracions juridicolingüístiques del dret comparat, l'autor conclou que s'ha optat per una categoria nova. Malgrat això, amb un plantejament que compartim, sosté que els efectes del reconeixement jurídic existent poden assimilar-se en certs àmbits als derivats de l'oficialitat, en permetre certs usos oficials d'aquesta llengua i l'impuls de mesures normalitzadores. Aquesta visió permet també avançar vers la idea «*d'una cooficialidá o equiparación progresiva de les llingües d'Asturies*», que és objecte de desenvolupament en el darrer capítol.

La descripció del contingut de la Carta europea de les llengües regionals o minoritàries completa el marc normatiu, si bé es troba a faltar una concreció dels seus efectes quant a l'asturià. Especialment caldria precisar que, pel que fa a aquesta llengua, el compromís de l'Estat espanyol se circumscriu a l'aplica-

ció dels principis generals de l'article 7 de la Carta, mentre que les disposicions ratificades de la part III només regiran en la mesura que «puguin raonablement aplicar-se en consonància amb els objectius i principis establerts a l'article 7». Per la data de publicació del llibre, no s'han pogut tenir en compte les apreciacions del Primer Informe del Comitè d'Experts del Consell d'Europa sobre l'aplicació de la Carta a Espanya, que precisament es fa ressò d'«una gran insatisfacció pel fet que no s'hagi reconegut la cooficialitat de la llengua bable/asturiana, cosa que, entre d'altres aspectes, aplanaria el camí perquè aquesta llengua també estigués emparada per la part III de la Carta [...]» (vegeu el paràgraf 92 de l'Informe: http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Local_and_regional _Democracy/ Regional_or_Minority_languages/).

En l'examen subsegüent dels aspectes bàsics del règim lingüístic establert per la Llei 1/1998, de 23 de març, d'ús i promoció del bable/asturià (objectius generals i sectors de les administracions, l'ensenyament, els mitjans de la comunicació i la toponímia) es destaquen les mancances i incoherències en què es tradueix la imprecisió legal: per citar un exemple, l'aplicació de la previsió de l'article 14.2 de la Llei 7/1985 de bases del règim local que permet la denominació dels municipis «en castellà, en qualsevol altra llengua espanyola oficial en la respectiva comunitat autònoma o en ambdues» obliga a forçar la interpretació per incloure-hi els supòsits d'ús oficial, ja que contràriament no s'admetria la possibilitat lògica d'una denominació en asturià dels municipis. Al llarg d'aquesta anàlisi es destaca, com a complement de la regulació legal, el Pla de normalització social de l'asturià 2005-2007, que preveu diverses mesures d'aplicació de les disposicions legals vigents i d'altres que impliquen canvis legals (per exemple, en la valoració de la llengua per a l'accés a la funció pública).

Dos breus capítols —el tercer i el cinquè— es dediquen als organismes administratius que intervenen en el procés de protecció, promoció i normalització de l'asturià. L'atenció dispensada a aquest punt s'explica per la importància de la consolidació d'estructures administratives en el procés encara incipient de normalització lingüística —alhora que es veu afavorida per l'especialització acadèmica de l'autor. D'una banda, es recullen els òrgans emmarcats en les conselleries de Cultura, Comunicació Social i Turisme o d'Educació i Ciència, després que el pacte de govern del 2003 entre PSOE-PSA i Izquierda Unida reforcés la presència de la llengua en l'Administració pròpia (especialment l'Oficina de Política Llingüística, creada pel Decret 85/2003), i les institucions que també han d'inter-

venir en el procés normalitzador (l'Academia de la Llingua Asturiana o la Universidá d'Uviéu). D'altra banda, s'analitza el paper important dels *conceyos* a partir de l'examen de les ordenances municipals d'ús de l'asturià (que es classifiquen en ordenances «de mínims o de caràcter voluntarista» i «maximalistes o d'aprofundiment en la normalització social») i dels organismes heterogenis que a escala local assumeixen funcions lingüístiques, tot ressaltant les perspectives d'una major coordinació i suport financer de les iniciatives locals en el marc de la recent «Rede de Normalización Llingüística nos Conceyos».

El punt d'arribada de l'anàlisi precedent, on es demostra la voluntat programàtica que dóna a l'obra la seva veritable dimensió, és el capítol sisè. Després de justificar la recerca d'una via pròpia per al Principat d'Astúries, s'aborden tres qüestions: el significat de l'oficialitat d'una llengua, en relació amb el tractament idoni per a la llengua asturiana; les possibles fórmules de redacció d'una reforma de l'Estatut d'autonomia pel que fa a l'estatus jurídic de les llengües, la posició del gallec-asturià i el procés de normalització; i l'abast concret que caldria reconèixer als drets lingüístics en un nou marc legal superador de les indefinicions de la Llei 1/1998. La solució defensada apunta vers una cooficialitat progressiva, estatutàriament garantida, que té com a postulats bàsics la «*equiparación xurídica de les llingües de la Comunidad Autónoma*», la «*corrección de los desequilibrios nos drechos llingüísticos*» i la «*plena igualdá de drechos de los ciudadanos nel ámbitu llingüísticu*» (p. 73). Les propostes concretes sobre la regulació dels diferents àmbits semblen fonamentades i prou ponderades d'acord amb la realitat social.

L'obra de José Manuel Pérez suscita la nostra complicitat en l'intent de moure voluntats per millorar i materialitzar les mesures de protecció de la llengua asturiana i de reconeixement dels drets lingüístics. El llibre constitueix un esforç notable per proporcionar unes bases jurídiques sòlides al debat politicolingüístic asturià que, tot i els passos donats, continua sense trobar un desllorigador definitiu. Amb aquest treball la qüestió resta més clarament plantejada en termes jurídics, si bé es requereix una tasca molt més àmplia i la implicació continuada d'una pluralitat d'instàncies per fer realitat l'objectiu d'una convivència lingüística més igualitària en el Principat d'Astúries.

Eva Pons